

**An Evaluation of Values and Character Education Program based on
Teachers' Views: A Single Case Study**

Çiğdem Çelik^{1*} & Alparslan Ayhan Çelik¹

¹ Adnan Menderes University, The Institute of Social Sciences, Aydın, Turkey

Keywords

Values education,
curriculum
evaluation, teacher's
views

Article History

Received
24.11.2018
Accepted
15.12.2018
Published
30.12.2018

Abstract

The purpose of this study is to examine the opinions of primary school teachers about the values education within the scope of multi-annual guidance programme in primary school. The sample of this study consists of 16 primary school teachers who based on voluntariness and who work in public school of İzmir in 2017-2018 education term. In this research, according to a single case study, semi structured interview technique which is one of the qualitative data collection was used. 46 pages raw data are picked up from face to face interviews. Content analysis is the method which is used for analyzing of the raw data. Through the results that were obtained, there are some interferences according to following situations. To illustrate them, which values that teachers try to redound to their students, remarks about how these values get indicated, using which tools and which methods do the values were tried to redound to students, besides, how long does this issue take and which difficulties that the teachers were encountered, the occasions to collaborate with parents, which activities of assessment and evaluation were preferred. Also, some suggestions were improved about how the education of values can be configured in a more sufficient way.

* Correspondence to Cigdem CELIK, Adnan Menderes University, Institute of Social Sciences, Aydın, Turkey
✉Email: cigdemsalcelik@gmail.com

İlkokul Kademesinde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğretmen Görüşleri Temelinde Değerlendirilemsi: Tek Durumlu Bir Örnek Olay Çalışması

Çiğdem Çelik^{1*} & Alparslan Ayhan Çelik¹

¹ Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, Türkiye

Anahtar Kelimeler	Özet
Değerler eğitimi, program değerlendirme, öğretmen görüşleri	Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin, ilkokul kademesinde, yıllık rehberlik çalışma planları çerçevesinde uygulanmakta olan değerler eğitimi çalışmalarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2017/2018 eğitim öğretim yılında İzmir ilinde bir kamu ilkokulunda görev yapmakta olan ve gönüllülük esasına göre belirlenen 16 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Nitel araştırma desenlerinden, tek durumlu örnek olay desenine göre tasarlanan çalışmada veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde toplam 46 sayfa ham veri elde edilmiştir. Bu ham veriler, içerik analizi yoluyla işlenmiştir. Elde edilen sonuçlar üzerinden öğretmenlerin öğrencilerine hangi değerleri kazandırmaya çalıştıkları, bu değerlerin nasıl belirlendiğine yönelik görüşleri, değerleri ne kadar bir sürede, hangi araç gereçleri kullanarak ve hangi yöntemlerle öğrencilerine kazandırmaya çalıştıkları, bu süreçte yaşadıkları zorluklar, ailelerle işbirliği yapabilme durumları, hangi ölçme değerlendirme faaliyetlerini tercih ettikleri durumlarına yönelik çıkarımlarda bulunulmuş ve değerler eğitiminin nasıl daha iyi yapılandırılacağına yönelik öneriler geliştirilmiştir.
Makale Tarihi	
Alındı	
24.11.2018	
Kabul Edildi	
15.12.2018	
Basıldı	
30.12.2018	

Giriş

Eğitim ve öğretim programlarının çağa uygun şekilde sürekli olarak geliştirilmesi, eğitim sistemlerinin çağa ayak uydurabilmesinin temel şartlarından birisidir. Bu sebeple özellikle uluslararası alanda eğitimde daha başarılı olan ülkeler sürekli olarak eğitim ve öğretim programlarının kalitesini artırma çabasında dırlar. Bu eğitim kalitesi artırma çabaları içerisinde ise sadece programın kapsadığı bilişsel hedeflere ulaşmak yeterli görülmemekte aynı zamanda duyuşsal gelişim de ön planda tutulmaktadır. Eğitim ortamlarında öğrencilerin duyuşsal gelişimini ayrı tutmaktansa bilişsel gelişim ile eşit şekilde önem vermek daha doğru olacaktır. Çünkü duyuşsal gelişim bilişsel gelişimin bileşenidir ve bilişsel gelişim için gereklidir (Reiguluth,1999). Eğitimleri süresince; öğrencilere, sadece bilişsel ve psiko-motor kazanımların verildiği bir anlayış, toplumu oluşturan fertlerin, değer, tutum vb. duyuşsal kazanımları elde edememelerine sebep olacaktır. Oysa ki öğrenci yaşantılarındaki gerçek değişim, eğitimcilerin ve paydaşlarının duyuşsal öğrenmeyi her çeşit kurs, program ve

* İletişim Çiğdem ÇELİK, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, Türkiye
✉Email: cigdemcelik@gmail.com

müfredata entegre etmek için toplu bir çaba gösterdikleri zaman maksimum etkiye ulaşacaktır (Reiguluth,1999.) Dolayısıyla, toplumsal bütünlüğün sağlanması ve ortak amaçların belirlenmesi zor, hatta imkânsız hale gelecektir (Yazıcı, 2006). Duyuşsal gelişimin sağlanabilmesi için öğrencilerin akranlarıyla iletişim ve etkileşim içinde bulunmaları gerekmektedir. Yaşamın önemli dönemi olarak kabul edilen erken çocukluk yılları, bireyin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle de bu yıllarda çocuklara sunulan eğitim ile birlikte eğitim ortamının yeterliliği ve niteliği çocuğun gelişiminde belirleyici olabilmektedir(Toran, 2016). Ülkemizde ilkokula başlayan öğrencilerin önemli bir bölümü ana sınıfı eğitimi almadan doğrudan ilkokula başlamaktadırlar. Bu durumda öğrencilerimizin ailelerinden ilk olarak ayrılıp geldikleri yer okul ortamıdır. Okul ortamına ilk geldiklerinde ise yoğun bir okuma yazma öğretimi ile karşılaşmaktadırlar. Çoğu zaman sınıflarımızda okuma yazma öğretimi konusu çok ağır basmakta ve duyuşsal öğretim geri planda kalmaktadır. Oysa okul ortamı, bu yaş grubu öğrencilerin sosyalleşecekleri, akran gruplarında birbirlerini etkileyecekleri oldukça önemli bir zemindir. İşte bu zemin üzerinde duyuşsal eğitime de yeterli zaman ayrılarak öğrencilerimize hayatlarını kolaylaştıracak, daha mutlu bireyler olarak yaşamalarını sağlayacak önemli değerler kazandırılabilir. Bu yüzden, değerler eğitiminin okullarımızda sistemli ve etkili bir biçimde yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu ise; ancak değerler eğitimi ile ilgili kavram ve konuların öğretmenler tarafından özümsemesi ile sağlanabilir (Yazıcı, 2006).

Değerler, değer eğitimi, kültür gibi konular özellikle pozitivist paradigmanın da etkisi ile uzun yıllar boyunca araştırma konusu edilmemiştir. Türkiye’de de birçok sosyal bilim alanında derin etkileri hissedilen pozitivist paradigma bu konuları araştırmaya değer bulmamıştır. Ancak son yıllarda pozitivist paradigmaya getirilen eleştirilerin artması Türkiye’de de sosyal bilimcilerin ve eğitimcilerin bu konulara olan ilgisini artırmıştır. Bu konular ile ilgili çalışmaların sayısı artsa da bu çalışmaları yapan bazı araştırmacıların pozitivist paradigmadan tam olarak kurtulduklarını söylemek çok zordur. Örneğin örgüt kültürü ya da okul kültürü çalışmaları yürüten araştırmacılar bu konuyu nitel yöntemlerle çözümlenmek yerine, nicel veri toplama araçları ile çözümlenmeyi tercih etmişlerdir. Ancak bu durum bile önemli bir adımdır. Bu anlamda son yıllarda üzerinde önemle durulan, sık sık araştırma konusu edilen, bilimsel toplantılara konu olan kavramlardan biri de değerler ve değer eğitimidir (Yılmaz, 2015, s.81).

“Değer” kavramı benzerlikler de içerecek şekilde farklı tanımlamalar ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Akademik alanda en sık atıf yapılan tanımlamalardan biri Rokeach’a aittir. Rokeach’a göre değerler belirli davranışların ya da sonuçların kişisel ya da toplumsal olarak kabul edilebilir olup olmadığını işaret eden sürekliliği olan inançlardır (Akt: Lyons, 2003). Türk Dil Kurumu’na göre ise değer farklı anlamlara gelmektedir. Bunlar; bir şeyin para için ölçülebilen karşılığı, paha, üstün nitelik, üstün ve yararlı nitelikleri olan birey, bireyin nesne ile olan ilişkilerini belirleyen durum ve bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü gibi anlamlarda tanımlanmaktadır (TDK, 2015, Akt: Güçlü, 2015). Değer, herhangi bir toplumun ya da sosyal bir birlikteliğin kendi birlik, varlık ve işleyişinin devamlılığını, sürekliliğini sağlamak, o toplum ya da sosyal birlikteliğin üyelerinin çoğunluğu tarafından hem doğru hem de gerekli olduğuna inanılan, üyelerin ortak duygu, amaç, menfaat ve düşüncelerini yansıtan, genele yayılmış temel ahlaki inanç ve ilkelerdir (Kızılçelik ve Erjen, 1996). Değerler, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir (Fichter, 2006.Akt.Erkuş,2013). Bir toplumda genel kabul gören veya benimsenmiş, yaşatılan her türlü ortak “ duygu, düşünce, davranış, kıymet ahlaki ilkeler ya da inançlar gibi...” tüm kurallar bütünüdür (Güventürk, 2017).

Değerler eğitime genel olarak, değer kazandırma etkinliği denebilir. Daha ayrıntılı olarak değerler eğitimi, kişilerin doğrudan ya da dolaylı olarak değerler hakkındaki anlayış ve

bilgilerini geliştirerek; onlara toplumun bir üyesi olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmelerini sağlamada gerekli beceri ve eğilimleri aşılacaktır (Kazu ve Pullu, 2011).

Bilgi çağını yaşayan dünyamızda ekonomik, sosyal, bilimsel ve teknolojik alanlarda hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişmeler eğitim alanını doğrudan etkilemekte dil, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmiş bireyler yetiştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu süreçte değerler de önemli olmakta ve nitelikli bir değer eğitimi üzerinde durulmaktadır. Çünkü son yıllarda anne, baba, çocuk, öğrenci, öğretmen, çalışan gibi toplumun her kesimi okulda, iş yaşamında ve ailede çeşitli değer sorunlarını açıkça hissetmektedir. Bu sorunları çözümlenmenin yolu ise öğrencilerin etkili ve kalıcı bir değer eğitimi almalarıdır. Bu eğitimle bireyin çeşitli değerlerin farkına varması, benimsemesi, yeni değerler üretmesi ve bunları kendine rehber edinmesini sağlamaktır (Güneş,2015:5).

Değerlerin oluşması ve yerleşmesi gelişimin erken dönemlerinde kazanılmaya başlansa da zamanla gelişir ve değişir. Değerler çocuklukta başlayıp yaşa bağlı olarak artmakta ve öğrenme sonucu oluşmaktadır. Değerlerin oluşturulması ya da şekillenmesi, ebeveynlerce, öğretmenlerin mesleklerindeki uygulamalarınca olmaktadır (Taneri ve Sarmusak,2011) Toplumda istenilen ahlaki ve sosyal değerlerin oluşabilmesi, gelecekte de korunabilmesi için işe ilk olarak çocuklardan başlanmalıdır (Karakaş, 2015).

Erken çocukluk döneminde kazanılan her tür bilgi, beceri ve davranış hem bireyin hem de toplumun geleceği açısından hayati öneme sahiptir. Ahlak ve değer eğitiminin bu dönemdeki çocuklara nasıl verileceği; hatta verilip verilmemesi konusu çok uzun süredir tartışılmaktadır. Değerler eğitimi sürecinde öğretmenin önemi göz ardı edilemez. Öğretmen varlığı ile öğrenciye model olan bir rehberdir. Bu bağlamda, öğretmenlerin değerler eğitimi hakkında bilgileri ve öğrencilere yönelik davranışlarının değerler eğitimi etkileyeceği ortadadır (Kurtulmuş, Tösten ve Gündaş, 2014, s.284).

Bununla birlikte erken çocukluk döneminde ahlak ve değer eğitiminin önemi ve bu eğitimin nasıl verilmesi gerektiği konusu üzerine yapılan çalışmalar artmaktadır (Balıkçı, 2015). Okullarda gerçekleştirilen eğitimin genel olarak istenen sonucu vermesi için de değerler eğitiminin daha nitelikli bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Bu eğitimin daha nitelikli verilebilmesi için ise konuya ilişkin araştırmalara ve bu araştırma sonuçlarına gereksinim vardır (Güçlü, 2015). İlgili alan yazın incelendiğinde konu üzerinde farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Yazar ve Erkuş (2012) tarafından okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yönelik yapılan araştırmada, öğretmenlerin okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi ve paylaşım değerlerini öğrencilere kazandırmaya çalıştıkları ve okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenlerin inisiyatifine bırakılarak yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin, sınıf mevcutlarının fazla olması ve velilerin bu eğitime yeteri kadar destek olmamalarının değerler eğitiminde güçlük çekmelerine sebep olduğu belirtilmiştir.

İşcan (2007) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim kademesinde, “evrensellik” ve “iyilikseverlik” değerlerini öğrencilere kazandırmaya yönelik geliştirilen değerler eğitimi uygulamalarının; bu kademedeki öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel ve duyuşsal özellikleri ile değerleri gösterme düzeylerine etkisi saptamak istenmiştir. Karma yöntem kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada nicel veri toplamak için hem benzer özelliklerdeki iki farklı dördüncü sınıfın birine 17 hafta boyunca değerler eğitimi programı uygulanmış diğerine ise

uygulanmamıştır. Ayrıca nitel veri toplamak için 17 haftalık sürecin öncesinde ve sonrasında öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirilmiş, süreç boyunca da gözlem yapılmıştır. Sonuçta deney grubunda yer alan öğrencilerin değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeyleri, kontrol grubu öğrencilerinden anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuşken duyuşsal alana ilişkin puanları arasında ise anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte deney grubundaki öğrencilerin son uygulamada değerlere ilişkin görüşlerinin ön uygulama sonuçlarına göre, daha olumlu olduğu saptanmıştır. Programın uygulama aşamalarında deney grubunda yer alan öğrenciler, kontrol grubunda yer alan öğrencilere göre, değerlere ilişkin daha fazla olumlu nitelikte davranış sergiledikleri araştırma sonuçlarına yansımıştır.

Can (2008) tarafından, dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen ve betimsel yöntemin kullanıldığı araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında fark anlamlı bulunmuşken, eğitim durumlarına göre, kıdem durumlarına göre ve görev yaptıkları okulların başarı yüzdelerine göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre ise genel olarak kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre değerler eğitimiye yönelik uygulamalara daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Başcı (2012)'nin çalışmasında beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki değer eğitimi öğretmen görüşlerine göre incelenmiştir. Araştırmanın nitel sonuçlarına bakıldığında; öğretmenlerin değeri toplumun düzenini sağlayan ve toplum tarafından onaylanmış davranış kalıpları, ahlaki kalıplar, gelenek, örf-adet ve kültürel özellikler olarak tanımladığı; öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değerlerin dürüstlük, saygı, sorumluluk olduğu, değerlerin kazandırılmasında yaşanan problemlerin başında aileden kaynaklanan sorunların geldiği; öğretmenlere düşen görev ve sorumluluk arasında model olma, öğrenme-öğretme sürecini yönetme ve aile ile işbirliği olarak belirlenmiştir.

Karakter eğitimi konusunda mevcut düşünsel birikimin büyük çoğunluğunun oluşturulduğu Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çalışmaları incelediğimizde karakter eğitiminin; okul başarılarının yükseltilmesi, okul ve toplumdaki ahlaki dejenerasyonun, şiddet olaylarının önlenmesi ve eğitici okul atmosferinin oluşturulmasında hatırı sayılır katkılar yaptığı görülmektedir. Bu ülkede birçok eyaletin ve merkezi yönetimin eğitim birimi ve eğitimle ilgili sivil toplum kuruluşları birlikte çalışarak kendi karakter eğitimi programlarını oluşturmuş ve bunların okullarda uygulama süreçleri ile sonuçlarına dair dönüt ve değerlendirme çalışmaları yapmıştır. ABD'deki yoğun çalışmalarla birlikte çeşitli Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ve Avustralya gibi ülkeler ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) gibi uluslararası kuruluşlar da eğitimde değerlerin önemini kavramış ve bu doğrultuda önemli çalışmalara imza atmışlardır. Son yıllarda ülkemizde de eğitimin geliştirilmesi ve eğitimde başarının artırılmasına yönelik çalışmalar yapıldığını ve eğitimin değerler boyutunun yeniden öncelikli bir mesele olarak ele alınmaya başlandığını görmekteyiz. Bu doğrultuda dünyadaki mevcut tecrübelerden yararlanılmasının önemli bir kazanım olacağı düşünülmektedir (Meydan, 2012:4-5).

Bu araştırmanın amacı, ilkokullarda uygulanan değerler eğitimi programını öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Değerler eğitimi çerçevesinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler ve değerlerin belirlenme biçimine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

2. Hedeflenen değerlerin kavramsal olarak yeterli olup olmadığı konusundaki öğretmen görüşleri nasıldır?
3. Değerlere ilişkin hedeflerin kazandırılması sürecinde öğretmenler neler yapmaktadır?
4. Değerler eğitimi programının içerdiği etkinliklerin uygulanma sürecinde öğretmenler ne tür sorunlarla karşılaşmaktadır?
5. Değerler eğitimi etkinliklerinin uygulanma sürecinde öğretmenlerin kullandığı öğretim yöntem ve teknikleri nelerdir?
6. Öğretmenler, değerler eğitimi açısından ailelerle işbirliği yapma olanaklarını nasıl değerlendirmektedir?
7. Öğretmenler, değerler eğitimi programında ne tür ölçme ve değerlendirme tekniklerine başvurmaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamaları ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla tasarlanan bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden tek durumlu örnek olay çalışması biçiminde desenlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında İzmir ili Buca ilçesinde yer alan bir kamu İlköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Okulda, 65 sınıf öğretmeni, 5 okul psikolojik danışmanı, 8 özel eğitim öğretmeni, 4 okul öncesi öğretmeni ve 5 İngilizce öğretmeni ile 1 Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenin görev yaptığı ve eğitimin ikili öğretim şeklinde yürütüldüğü 32 dersliği olan bu okulda 2218 öğrenci eğitim almaktadır.

Çalışma grubu amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt dayanaklı örnekleme ile belirlenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan tüm öğretmenler en az 9 yıllık öğretmenlik deneyimine sahip, değerler eğitimi programını uygulayan, çalışmaya gönüllü olarak katılan, sınıf öğretmenliği programından mezun öğretmenlerdir.

Toplam 16 katılımcının 10'u (%62,5'i) kadın, 6'sı (%37,5'i) ise erkektir. Katılımcı öğretmenlerin mesleki tecrübeleri 9 yıl ile 30 yıl arasında değişim göstermektedir. Görüşme gerçekleştirilen öğretmenlerin sınıf mevcutları 32 ile 37 öğrenci arasındadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma çerçevesinde katılımcı öğretmenlerden veri toplamak amacıyla öncelikle konu ile ilgili alan yazın derinlemesine incelenmiş, araştırmanın yapılacağı okulun rehber öğretmeninden değerler eğitimi uygulamalarının nasıl yapıldığına dair ön bilgi alınmış, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış değerler eğitimi uygulama yönergesi incelenmiş ve edinilen bilgiler sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme soruları oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, üç giriş ve geçiş, yedi esansiyel ve sekiz açıcı soru içermektedir.

Görüşme Formunun Güvenirliği: Nitel araştırmalarda güvenilirlik araştırma sonuçlarının inandırıcılığı bakımından oldukça önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999:272).

Dış Güvenirlik: Yıldırım ve Şimşek (1999:273)'e göre, araştırmacının çalışmasında takip ettiği aşamaları net ve anlaşılır bir şekilde rapor haline getirmesi ölçme aracının dış güvenirliliği açısından önemlidir. Bu sebeple araştırmada:

1. Kullanılan yöntem ve yapılan uygulamalar araştırmacı tarafından net ve anlaşılır bir şekilde açıklanmıştır.
2. Araştırmacı tarafından verilerin elde edilmesi işlenmesi, analiz edilerek betimlenmesi ve sonuçlara ulaşılması konularında gerekli açıklamalar detaylı bir şekilde yapılmıştır.
3. Elde edilen veriler ile ulaşılan sonuçlar arasında kurulan ilişkiler net bir şekilde açıklanmıştır.
4. İzlenen yöntemlerin ve gerçekleştirilen süreçlerin çerçevesi net bir şekilde açıklanmıştır.
5. Araştırma konusu hakkındaki farklı görüşler, farklı açıklamalar göz önünde bulundurulmuştur. .
6. Elde edilen ham veriler farklı araştırmacılar tarafından da incelenebilecek şekildedir.

İç Güvenirlik: Baltacı (2017)'nin aktardığına göre nitel araştırmalarda veri analizleri yapılırken son olarak elde edilen bulguların doğrulanması gerekir. Bu doğrulama işlemi ise ulaşılan sonuçların denenmesi ile sağlanabilir (Merriam, 1998). Araştırmacının bu aşamada yapması gereken elde edilen verilere dönmek ve bu verilen üzerinden yapılan kodlamaları gözden geçirmektir (Miles ve Huberman, 1994). Tespit edilen kodlar, kodlardan hareketle ulaşılan kategoriler, kategorilere bağlı olarak bulunan temalar ve bunların da dışındaki aşamalar denetlendikten sonra, analiz sonucunda ulaşılan sonuçların, analize alınan verilerin tamamına ne kadar ilişkin olduğu belirlenebilir (Poggenpoel ve Myburgh, 2003). Araştırmacının yaptığı kodlamaya öznellik karıştırmamış olmasının zor olması göz önüne alınarak farklı bir kodlayıcı ya da kodlayıcılar tarafından aynı veri bütünü üzerinden kodlama yapılması gereklidir. Bu tür araştırmalarda farklı kodlayıcı ya da kodlayıcılar tarafından kodlanan veri bütünü, ne derecede benzerlik gösterdiği araştırmanın güvenirliliği için oldukça önemlidir. (Fidan ve Öztürk, 2015a). Farklı kodlayıcı ya da kodlayıcılar tarafından yapılan kodlamalarda elde edilen benzerlik oranı araştırmanın güvenirlilik kat sayısı olarak da kabul edilmektedir. Miles ve Huberman'ın nitel araştırmanın iç tutarlık anlamındaki güvenirliliği olarak bilinen ve aynı veri bütünü üzerinden kodlama yapan farklı kodlayıcılar arasındaki görüş ortaklığı şeklinde anlamlandırılan bu benzerlik: $\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$ işlem yönergesi kılavuzluğunda hesaplanabilir. Formülde, Δ : İç tutarlık güvenirlilik katsayısını, C : Kodlayıcıların hemfikir oldukları kod sayısını, ∂ : kodlayıcıların hemfikir olmadıkları kod sayısı anlamına gelmektedir.

Elde edilen bu iç tutarlık güvenirlilik katsayısının en az % 80 düzeyinde olması gereklidir (Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2002).

Bu çerçevede görüşme formunda yer alan iki görüşme sorusu iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır.

“Değerler eğitimi açısından ailelerle işbirliği yapma fırsatınız oluyor mu? sorusunda birinci araştırmacı toplam 38 terime ulaşırken ikinci araştırmacı ise kodlama sonucunda toplam 41 terim belirlemiştir. Bu terimlerin 36 tanesi ortak 7 tanesi ise farklıdır. Miles ve Huberman modeline göre hesaplama yapıldığında ölçek maddesinin $(36/41) \times 100 = 83,72$ düzeyinde içsel tutarlılığının olduğu tespit edilmiştir.

“Öğrencilerinize değerler eğitimi çerçevesinde hangi değerleri kazandırmaya çalışıyorsunuz?” sorusunda birinci araştırmacı toplam 97 terim, ikinci araştırmacı ise 104 terime ulaşmıştır. Bunların 93 tanesinin ortak olduğu tespit edilmiştir. Miles ve Huberman modeline göre hesaplama yapıldığında ölçek maddesinin $(93/108) \times 100 = 86,11$ düzeyinde içsel tutarlılığının olduğu tespit edilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (1999: 275)'e göre iç güvenilirliği sağlamak için araştırmacı çalışmasına yaklaşımını ve çalışmasının çeşitli aşamalarında yaptığı denetlemeleri açık bir şekilde tanımlamış olmalıdır. Bu sebeple araştırmada;

1. Araştırmada katılımcılara yöneltilen soruları net olarak tereddüte yer vermeyecek şekilde ifade edilmiştir.
2. Araştırmacının, bu araştırmadaki yeri araştırma açık ve net bir biçimde tanımlanmıştır.
3. Araştırma sonuçları ile toplanan veriler arasında yeterli düzeyde uyum vardır.
4. Verilerin toplanması, detaylı ve araştırma amacına uygun olarak, aynı zamanda da kullanılan sorularının gerektirdiği şekilde yapılmıştır.
5. Veri analizine araştırmacının öznelliğinin ve yanlış anlaşılmanın karışmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Görüşme Formunun Geçerliği: Formun geçerliğini sağlamak için;

- Çalışma konusu olan değerler eğitimi ile ilgili alan yazın geniş çaplı olarak incelenerek yarı yapılandırılmış görüşme soruları oluşturulmuştur.
- Veri toplama aracı oluşturulurken değer eğitimi uygulamaları bir çeşit eğitim programı gibi düşünülerek hedef, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları çerçevesinde sorular geliştirilmiştir.
- Görüşme formunda yer alan soruların katılımcılar tarafından anlaşılabilirliğini belirlemek amacıyla bir öğretmen ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir.
- Hazırlanan görüşme formunda yer alan sorular Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim ana Bilim Dalının uzmanlığına başvurarak yeniden düzenlenmiş soru ekleme ve çıkarmalarda bulunmuş ve bu şekilde form son halini almıştır.
- Veri kaybını önlemek için katılımcı öğretmenlerden izin alınarak görüşmeler ses kayıt aracı ile kaydedilmiştir. Ses kayıt işlemleri sırasında teknik bir sorun ile karşılaşmamak için gerekli önlemler alınmıştır.

Dış Geçerlik: Yıldırım ve Şimşek (1999:271), Dış geçerliği Araştırma sonuçlarının genellenebilirliğine yönelik olarak açıklamaktadır. Bu çerçevede araştırmada;

1. Araştırmaya katılan örneklem öğretmen grubu benzer çalışmalardaki başka örneklemlemlerle karşılaştırma yapılabilmesine olanak sağlayacak şekilde ayrıntıları ile açıklanmıştır
2. Yine katılımcı öğretmen grubunun (örneklem) seçimi genelleme yapılabilecek özelliktedir.
3. Araştırmanın yapıldığı ortamın ve araştırma süreçlerinin seçilmesi ve bunların genellenebilmesi ile ilgili sınırlılıklar yine araştırma raporunda açıklanmıştır
4. Araştırma soruları ile elde edilen sonuçları birbirleriyle ve bu alan ile ilgili kuramlarla tutarlıdır.
5. Araştırma raporunda araştırmada elde edilen bulgularının başka araştırmalarla karşılaştırılabilmesine yönelik açıklamalara yer verilmiştir.
6. Bu araştırmada elde edilen bulgular benzer ortamlarda test edilebilecek durumdadır.

İç Geçerlik: Yıldırım ve Şimşek (1999:270), iç geçerliği elde edilen bulguların ve sonuçların doğruluğunu konu edinmesi şeklinde açıklamaktadır. Bu çerçevede araştırmada;

1. Araştırmada elde edilen bulgular araştırmanın yapıldığı ortam göz önünde bulundurulduğunda anlamlıdır ve araştırma raporunda bu ortamla ilişkilendirilerek açıklanmıştır.
2. Araştırma sonucunda ortaya çıkan kavramlar anlamlı bir bütün oluşturmaktadırlar.
3. Araştırma bulguları birbirleri ile anlamlı ve tutarlıdır.
4. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular farklı cinsiyetteki sınıf düzeyleri ve mesleki deneyimdeki katılımcı öğretmenlerden yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar anlamlı bir bütün oluşturmaktadırlar.
5. Elde edilen bulgular daha önce oluşturulan kavramsal çerçeve ve araştırmanın kuramsal çerçevesi ile uyumludur.
6. Araştırmada elde edilen bulgular örneklem grubundaki katılımcı öğretmenler tarafından gerçekçi bulunmuştur.
7. Araştırmada elde edilen veriler ile yapılan genellemeler ve ileriye yönelik olarak yordanan unsurlar birbirleri ile tutarlıdır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmanın sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanan veriler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Yapılan görüşmeler katılımcıların izinleri ile ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Araştırmacılar tarafından kelime işlemci programına (Word) aktarılan kayıtlar sonucunda 46 sayfa ham veri elde edilmiştir. Tüm veriler birkaç kez okunmuş ve açık kodlamalar ile kodlanmıştır. Açık kodlamalardan yola çıkılarak tematik kodlama yapılmıştır. Anlamlı yapılar temel alınarak kodlardan kategoriler, kategorilerden temaları ulaşılmıştır. Öğretmen görüşmelerinde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu 3 adet giriş ve geçiş 7 esansiyel ve 8 açımlayıcı soru ile 18 adet sorudan oluşmaktadır. Katılımcılara her birine K.1, K.2, K.3 biçiminde sıra numaraları verilmiştir. Bu sıra numaraları belirlenirken görüşmede yapılan sıra baz alınmıştır. Araştırmada alt problemler ortaya çıkan temalara göre gruplanmıştır. Bulgular bölümünde öğretmenlere; öğrencilere kazandırmaya çalıştıkları değerlerin neler olduğu, bu değerlerin nasıl belirlendiği, değerlerin yeterliği konusundaki görüşleri, kazandırılması gerektiğini düşündükleri farklı değerlerin olup olmadığı, değerlerin kazanılmasında yapılan çalışmaların neler olduğu, yapılan etkinlik sayıları, etkinlik sayılarının yeterliği konusundaki görüşleri, planlanan etkinlikler haricinde kullanılan başka etkinliklerin olup olmadığı ya da etkinlik önerilerinin varlığı, programdaki etkinliklerin uygunluğu hakkındaki görüşleri, etkinlikler yapılırken karşılaştıkları güçlükler, etkinlikler uygulanırken kullanılan yöntemler ve kullanılan araç gereçler, programda etkinlikleri ayrılan sürecinin yeterliliği konusundaki görüşleri, değerler eğitimi açısından ailelerle işbirliği yapma olanağını bulup bulamadıkları ve öğrencilerin değerleri kazanma düzeyini nasıl belirledikleri başlıklarında sorulara yer verilmiştir.

Bulgular

1. Değerler Eğitimi Çerçevesinde Öğrencilere Kazandırılması Hedeflenen Değerler Ve Değerlerin Belirlenme Biçimine İlişkin Öğretmen Görüşlerine Ait Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmanın “Değerler eğitimi çerçevesinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler ve değerlerin belirlenme biçimine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir? Alt amacı ana tema olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere Değerler eğitimi kapsamında öğrencilerinize hangi değerleri kazandırmaya çalışıyorsunuz? soru yöneltildiğinde kendilerine verilen programda yer alan değerlerin yanında programda yer almayan değerleri de kazandırmaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu değerlerden sevgi, sabır, sorumluluk adalet, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, kanaatkarlık ve empati değerleri programda yer alırken, saygı, hoşgörü, çalışkanlık, güven, vatanseverlik, arkadaşlık, nezaket değerleri ise programda yer almamasına rağmen öğretmenler tarafından öğrencilere kazandırılmaya çalışılan değerler arasında yer almıştır.

Bu soruya ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

K.2 : Öğrencilerime...eee... genelde sabır, sevgi, kanaatkarlık, empati kurma, adalet, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, ...eee güven gibi değerleri kazandırmaya çalışıyorum.

K.3 : Eeee... ilk olarak öğrencilerimi vatansever, dürüst sorumluluk sahibi, çalışkan, adaletli olma gibi değerleri kazandırmaya çalışıyorum.

K.5 : Özellikle sorumluluk, saygı, sevgi, adalet, ...eee... çalışkanlık sabır.... bunları kazandırmaya çalışıyoruz.

K.6 : Eeee her şeyden önce sevgi, saygı, sabır gibi değerler, mesela dürüstlük, çalışkanlık, vatanseverlik, bu değerleri kazandırmaya çalışıyoruz.

Bunun dışında 2 katılımcı öğretmen (n=2) programda belirlenen değerlerin öğretimine başlamadan önce öğrencilere bazı okul kurallarının ve nezaket kurallarının öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu konudaki öğretmen görüşleri şu şekildedir:

K.11 : Valla, programdan ziyade, tabi programdaki değerler zaten bize verilen değerler, onun haricinde çocuklara ilk önce bir oturup kalkmasını, sınıfa düzgün girip çıkmasını, okul bahçesini düzgün kullanmasını, merdivenlerde koşmamasını, yani bu kadar basit şeyleri öncelikle öğretmeye çalışıyoruz. Mesela yemek yerken ki kuralları çok önemli sınıf içerisinde. Birbirlerine yemek yerken rahatsızlık vermemeleri gibi konular çok önemli. Her şeyden önce davranış öğretmeye çalışıyoruz. Hatta oturup kalmak bile diyebiliriz. Yani bir öğretmenle konuşma adabı, sınıfta söz alma kuralları gibi o kadar öne geçiyor ki yok kavga etmeyin, yok birbirinize zarar vermeyin. İşte bunlar o kadar uzakta kalıyor ki. Çocuklara ilk önce parmak kaldırmayı öğretiyoruz, söz almayı öğretiyoruz, arkadaşının sözünü kesmemeyi öğretiyoruz. Bunu başardığımız zaman, bunları öğretmeyi başardığım zaman kendimi başarılı sayıyorum. Ama maalesef en çok emeği de burada harcıyoruz çocuklara. Durun yavrum, yapmayın yavrum, söz almadan konuşmayın yavrum, birbirinizin sözünü kesmeyin yavrum. Bunlarda kaldık. Bırakın yani akran zorbalığı, efendim şiddet, efendime söyleyeyim diğer değerler, hepsi gölgede kaldı.

K.13 : Programda her aya bir değer alınmış ama biz bunlarla yetinmiyoruz tabii. Öğretmemiz gereken o kadar çok şey var ki.. Değerleri öğretmeden önce, öncelikle okul kültürünü öğretmeye çalışıyoruz. Çünkü, çocukların dediğim gibi okula alışma süreleri, kuralları öğrenmeleri, arkadaşlık kurmaları.. gibi şeyler zaman alıyor bu okulda. Ancak bunları, biraz sağladıktan sonra değerleri gibi konulara gelebiliyoruz. Programda yer alan değerlere gelince, sevgi, sabır..sorumluluk..adalet..eee...yardımseverlik, dürüstlük,..(duraksama) Kaç oldu? Altı.. 2

tane daha varı ama şimdi hatırlayamadım. Aaa..empati.. diğerini hatırlayamıyorum. Programdaki değerler bunlar.

Bulach ve Butler'ın (2002), yaptıkları araştırmadan elde ettiği bulgularda; öğretmenlerin en çok verilmesi gerektiğini düşündükleri değerler önem sırasına göre, işbirliği, sorumluluk, dürüstlük, kibarlık, affetmek, azim/motivasyon, şefkat/empati, nezaket, vatandaşlık, hoşgörü, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve sportmenlik olarak bulunmuştur.(Akt: Yazar ve Erkuş, 2007). Elde edilen bulguların Bulach ve Butler'ın araştırmasıyla tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Araştırmanın “Sizce program dahilindeki değerler nasıl belirleniyor?” sorusu öğretmenlere yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğu (n=14) değerlerin okullardaki rehberlik servisleri tarafından belirlenip programa alındığını belirtmişlerdir.

Diğer katılımcı öğretmenler (n=2) bu değerlerin toplumun ihtiyaçlarına göre belirlendiğini, toplumun beklediği insan profilinde bulunması gereken değerlerin neler olduğu yönünde çıkarımda bulunularak tespit edildiğini belirtmişlerdir.

K.5 : Bu değerler sene başında rehber öğretmenler tarafından oluşturulmuş olarak veriliyor. Ay aya planlanmış bir şekilde. Biz de o plan doğrultusunda her ay yapılması gereken değerleri öğrencilerle birlikte yapıyoruz. Sınıfta uyguluyoruz

K.9 : Bu değerleri eee... çevrenin tutumu, çocukların davranışları, sınıfın içindeki hasl ve hareketleri, hepsini bir bütün halinde düşünerek karar veriyorlar diye düşünüyorum. Rehberlik servisi bu değerleri kapsayan programı hazırlıyorlar, bize veriyorlar, ..eee... biz de uyguluyoruz. Uygulama sonrasında da bu değerlerin sınıfıma yansımalarını gözlemliyorum.

Katılımcı öğretmenlerden 1'i (n=1) değerleri sınıftaki öğrencilerine göre sınıf öğretmenin belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

K.13 : Programı rehber öğretmenlerimiz hazırlayıp bize veriyorlar. Değerleri de onlar seçiyor bildiğim kadarıyla. Ama neye göre seçiyorlar, onu bilmiyorum. Okulda genel olarak eksikliği görülen değerleri mi seçiyorlar.. Belki.. ya da toplumumuzda olması istenen değerleri olabilir yani.. Aslında bu değerleri, bence her sınıf öğretmeni kendi sınıfına göre kendisi belirlemeli.. Yani sonuçta benim girdiğim sınıftaki öğrencileri en iyi ben tanıyorum. Süreç içerisinde eksikliğini gördüğüm değeri ben belirleyip, programa ben almalıyım bence.

Katılımcı öğretmenlerden 1'i (n=1) yine rehberlik tarafından kendisine sunulan değerlerin yanına ihtiyaç gördüğü değerleri de eklediğini belirtmiştir.

K.16 : Bu değerleri nasıl belirliyoruz?... eeee dediğim gibi milli eğitimin bize müfredatta sunmuş olduğu bazı değerler var. Onları da alıyoruz. Ama bizim de yaşadığımız dünyanın gerektirdikleri içinden seçip çıkardığımız bazı şeyler var. Psikolojik danışma ve rehberlikten gelen plan doğrultusunda bizde mesela orda çevre bilinci olmayabilir ama ben onu gerekli görüyorsam, dünyamızın yaşadığı gerçekleri içinde veya başka bir konuyu, çocukta adalet duygusu yoksa, bir sıkıntı yaşıyorsa, eee ... ona mesela adalet duygusuyla ilgili bir şeyler vermeye çalışırım. Eğer paylaşımında sıkıntı yaşıyorsa onu vermeye çalışırım. Özellikle kaynaklarımızın tükeneyeceği, önümüzdeki kırk yıl içinde su savaşlarının yaşanacağı söyleniyor. Onun kaynakların bilinçli kullanılması, çevre bilinci, dünyamızı korumayla ilgili mesela dünyamızı sevmek gibi değerleri kazandırmak önemli.

2. Hedeflenen Değerlerin Kavramsal Olarak Yeterli Olup Olmadığı Konusundaki Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmanın “Hedeflenen değerlerin kavramsal olarak yeterli olup olmadığı konusundaki öğretmen görüşleri nasıldır?” alt amacı ana tema olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Siz bu değerleri yeterli buluyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin 9’u değerleri yeterli bulduğunu belirtmişlerdir. Bu konudaki bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

K.10 : Benim için ...eee... yeterli. Önemli olan çok çeşitlilik değil de az ve öz yapmak. Yani üç tane değer olsa bile önemli olan uygulayabilmek. Yoksa 10 tane değer olmuş ama yapamıyorsam, zamanım yetmiyorsa bir önemi yok. Benim için yeterli.

K.13 : Yani,ee...programa baktığımızda her ayl değer olduğuna göre 8 değerimiz var. Aslında sayı az gibi görünüyor ama...aslında keşke öğrencilerin hepsi bu değerleri mümkün olduğunca kazansa...Ama mümkün değil tabi bu.. Yani uzatmayayım. Yeteli, fazla bile... Ama zaten biz bu değerlerin fazlasını veriyoruz. Bir dersle sınırlandırılacak bir şey değil ki bu.. Anlattık geçtik olmuyor ki.. Diğer derslerde de yeri geldikçe eee.. ya da ihtiyaç doğdukça sürekli anlatıyoruz ki...Yani değerler eğitimi bir ders adı altına almak ne kadar mantıklı. bilmiyorum.

Katılımcı öğretmenlerin 7’si ise değerlerin yeterli olmadığı görüşünde fikir birliği oluşturmuşlardır. Bu görüşteki bazı öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

K.7 : Bence, ...yeterli değil. Eksik olan...eee... mesela saygı yok.

K.15 : Kesinlikle yeterli değil.

K.16 : Yeterli eeee neye göre yeterli. Her sınıftaki ihtiyaç farklı olabiliyor. Bu yüzden hiçbir zaman yeterli diyemem sanırım. Bir sınıf için yeterli olan başka bir sınıf için çok yetersiz kalabilir. Okuldan okula, bölgeden bölgeye değişebilecek bir durum bu bence.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilere kazandırılması gerektiğini düşündüğünüz başka değerler var mı?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin önemli bir bölümü (n=6), sınıflarında gerçekleşen olayları kullandıklarını, anlık durumlar karşısında gelişen olaya yönelik değer belirleyip bu değeri öğrencilerine kazandırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

K.13 : Eee...yani isim olarak söyleyebileceğim ...eee..gelmiyor aklıma...ee..ama dediğim gibi biz o değerlerle kalmıyoruz zaten. Mesela bir olay yaşandığında ee o fırsatı değerlendirip soru cevap empati gibi yöntemlerle yapıyoruz yani. Her şeyin yazılı etkinlik şeklinde olması gerekmiyor bence zaten.. Spontane olarak gelişen olayları kullanıyorum, kullanıyoruz bence. Yani tüm öğretmen arkadaşlarım kullanıyordur bunu.. Hatta bunlar, bize hazır verilen o etkinliklerden daha etkili oluyor bence.

K.15 : Eeee... valla şimdi tam bilmiyorum. Program elimde değil ama. Başka neler olabilirdi bilmiyorum ama yani bu değerler olması gereken değerler. Başka neler olabilir şu an için aklıma gelmiyor ama. Şöyle cevap verebilirim. İhtiyaç olduğunda, sınıfta bir olay oluyor, bir şey oluyor. Değerler eğitimi yapılması gereken işte bir derste iki derste bunu yapıyorsun. Devamlı zaten eee.. olaylarla karşılaştıkça işliyorsun bu çocuklarla.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin bazıları (n=5) ise saygı, alçakgönüllülük ve hoşgörü değerlerinin programda yer almadığını ama bu değerlerin de öğrencilere kazandırılmasına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

K.2 : Eee... tabi ki var.

G : Neler bunlar öğretmenim?

K.2 : Yani saymadığım, mesela saygı, hoşgörü gibi değerler de, alçakgönüllülük gibi değerler de var.

K.7 : “Saygı” yok, “hoşgörü” yok Eeee... ama saygıdan kastım şu. Hani bir engelli öğrenci de olabilir sınıfta. Buna saygı duyulması. Hoşgörü yok mesela. Benim çalıştığım okulda hoşgörü büyük sıkıntı. Çünkü çocuklarda şey var. Eee... yanlışlıkla biri çarptığında dönüp “Arkadaşım bana çarptın, canım acıdı” ya da Neden bana vuruyorsun?” yerine direkt aynı şekilde karşılık verme var. Hoşgörü olsaydı gerçi biraz farkındalıkları artardı çocukların. Gerçi biz bunun gibi eksiklikleri programda yok diye es geçmiyoruz. Eksikliklerini hissettiğimiz değerleri yeri geldiğinde diğer dersler esnasında gerekirse dersi bırakıp eee...bu konu üzerine gidiyoruz. O an ihtiyacı neyse onu vermeye çalışıyoruz.

Araştırmaya katılma diğer öğretmenler (n=5) ise programda yer alan değerleri yeterli bulduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak 16 katılımcı öğretmenden sadece 5’inin değerleri yeterli bulması, diğerlerinin ise eksik değerlerin var olduğundan ya da kendileri bu değerlerle yetinmeyip başka değerler de kazandırmaya çalıştıklarından bahsetmeleri öğretmenlerin çoğunlukla okul rehberlik servisleri tarafından belirlenen değerleri yeterli bulmadıklarını göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bu bulgu Tokdemir (2007), Yazar (2010), Yazar ve Erkuş (2012) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler görülmektedir.

3. Değerlere İlişkin Hedeflerin Kazandırılması Sürecinde Öğretmenlerin Neler Yaptıklarına Yönelik Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmanın “Değerlere ilişkin hedeflerin kazandırılması sürecinde öğretmenler neler yapmaktadır? alt amacı ana tema olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilere değerleri kazandırmak için neler yapıyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin tamamı (n=16), rehberlik servisi tarafından kendilerine verilen etkinlikleri yaptıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yine katılımcı öğretmenlerin tamamı kendilerine verilen etkinliklerde özellikle hikaye tamamlama, boyama, canlandırma, video izleme ve soru-cevap etkinlikleri bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

K.10 : Neler yapıyorum....? Sınıfta, önce değerlerimizin neler olduğunu , hangi konuyu anlatacaksam onu örneklendiriyorum çocuklara, bunu dramalaştırıyorum. Eğer bir boyama etkinliği varsa bunu yapıyorum. Daha sonra fikirlerini soruyorum

K.12 : Eee.. bize verilen etkinlikleri daha çok yapıyoruz. Yani boyama, yazma etkinlikleri var. Daha çok onları yapıyoruz sınıf içerisinde.

K.13 : Neler yapıyorum.. Öncelikle etkinlikleri yapıyoruz...yapabildiğimiz, yetiştirebildiğimiz kadarıyla.. Mecbur (gülüyor)... Hikaye tamamlama yapıyoruz...Eee...boyama etkinliklerimiz var...Bunların sonunda soru-cevap bölümleri var. Canlandırma çalışmaları var ama bizim öğrencilerle biraz zor oluyor... Videolar izletiyorum. Tabi düz anlatıyorum da yapıyorum

K.10 : Neler yapıyorum....? Sınıfta, önce değerlerimizin neler olduğunu , hangi konuyu anlatacaksam onu örneklendiriyorum çocuklara, bunu dramalaştırıyorum. Eğer bir boyama etkinliği varsa bunu yapıyorum. Daha sonra fikirlerini soruyorum

K.12 : Eee.. bize verilen etkinlikleri daha çok yapıyoruz. Yani boyama, yazma etkinlikleri var. Daha çok onları yapıyoruz sınıf içerisinde.

Bunun yanında araştırmaya katılan öğretmenlerden birkaçı (n=4), verilen etkinlikleri uygulamanın yanı sıra özellikle öğrencilere örnek olmaya çalıştıklarını, rol model olmanın

etkinliklerden daha etkili olduğunu, yaşanan herhangi bir olayın kullanılarak değerlerin öğrencilere kazandırılmasının daha etkili olduğunu ve aynı zamanda böyle durumların öğrencilerin daha fazla ilgilerini çektiğini ifade etmişlerdir.

Hızla değişen sosyokültürel yapı, öğretmenin eğitimdeki önemini azaltamamıştır. Öğrencinin dünyasında oldukça etkili bir yere sahip olan öğretmen, aileden sonra gelen en önemli rol modellerden biridir. Öğrenciler, öğretmenlerini rol model olarak kimliklerini oluşturmaya, tutum ve davranış geliştirmeye, en önemlisi hayatı öğrenmeye çalışırlar. (Lampart, 2017)

K.1 : Bize verilen etkinlikleri yapıyoruz. Eee... bulduğumuz her fırsatı değerlendiriyoruz. Örnek olmaya gayret ediyoruz.

K.6 : Zaten bize hazır olarak verilen etkinliklerimiz var. Her ay bir değeri kazandırmak üzere seçilmiş birkaç etkinlik. Eee... bunun yanında rol model olabilmek çok önemli. Bizimkiler küçük çocuklar ve karşılıksız bir öğretmen sevgileri var. Ailenin içiremediği şurubu bile biz içirebiliyoruz. Ya da taktıramadığı gözlüğü sınıfta hiç çıkarmıyor öğrenci. Yani, davranışlarımızla örnek olmaya çalışıyoruz. Birinden bir şey istedik mesela, atıyorum yan sınıfın öğretmenine bir şey götürmesini istedik. İsterken lütfen demeye, yaptıktan sonra teşekkür etmeye dikkat ediyoruz. Bunun gibi şeyler işte.

Araştırmanın “Öğrencilere değerleri kazandırmak için yaptığınız etkinliklerin sayısını yeterli buluyor musunuz?” sorusu öğretmenlere yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin 4’ü programda bir sene boyunca öğrencilerine kazandırmaları gereken 8 değer olduğunu ve bu değerlere ilişkin en az iki etkinlik yaptıklarını ifade etmişlerdir.

K.13 : Eeee... her ay 2 etkinlik yapıyoruz. 15 günde bir yani..Eeee...sanırım 15-16 tamamı...Tabi biz daha hepsini tamamlamadık.

16 katılımcı öğretmenden 7’si ise her ay bir değer ve bu değere ait iki etkinlik olduğunu ama genelde tek bir etkinlik yapabildiklerini söylemişlerdir.

K.12 : Yaklaşık olarak, yani normalde rehber öğretmenimiz ayda 2 tane öneriyor ama yetersiz oluyor. Ders saatlerini düşünürsek. Ayda 1 kere yaptığımızı düşünürsek 8 tane filan.

K.5 : Normalde her aya bir değer var. Bazı değerlerin iki, bazı değerlerin üç etkinliği var. Ama bazı etkinlikleri yetiştiremediğim ya da uygulamada zor olduğu için yapamadığım etkinlikler oluyor.

Diğer katılımcı öğretmenler (n=5) ise etkinlik sayısını “yaklaşık, tahmini, sanırım” ifadeleriyle belirtmişlerdir. Bunun sebebi olarak da programa çok hakim olmadıklarını ya da programı uygulama konusunda eksiklikleri olduğunu ifade etmişlerdir.

K.6 : Aaaa bir yıl boyunca ortalama 8 ay desek kimi ay iki kimi ay üç etkinlik yaptığımızı düşünsek yine nerden baksan 18-20 etkinlik yapıyoruzdur. Bak şimdi o kadar yapıyor muyuz? Bilemedim. En az 15 oluyordur sanırım. (Gülümsüyor)

K.8 : Bir sene boyunca her ay iki etkinlik yaptığımızı göre 18 falan. Sayısını tam bilmiyorum

Katılımcı öğretmenlerin çok büyük bir bölümü (n=14) programdaki değerleri kazandırmaya yönelik yaptıkları etkinliklerin sayısını yeterli bulduklarını belirtmişler, hatta bu etkinlikler ile yetinmediklerini çoğu zaman değerleri diğer derslerle ilişkilendirerek öğrencilerine kazandırmaya çalıştıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

K.7 : Yani, yeterli. Yeterli olmadığında zaten biz onun takviyesini yapıyoruz. Çünkü birinci sınıf çocuğunun bu değerleri kazanması önemli.

K.8 : Bence yeterli ama zaten biz sadece o etkinliklerle sınırlı kalmıyoruz. Biz o değerleri eee... zaten diğer derslerde de işliyoruz yani pekiştiriyoruz.

Etkinlik sayısını yeterli bulmayan (n=2) öğretmenleri görüşleri şu şekildedir:

K.15 : Yeterli değil aslında. Yani etkinlik sayısı da yeterli değil bence, eee...hani bu sınıf içinde yapılan etkinlikler daha farklı şekilde olabilir aslında. Teorik kalıyor yani. Uygulamaya yönelik olmalı bence. Normal çocuğa anlatıyorsun ya da çocuk orda kesme yapıştırma yapıyor. Birkaç tane etkinlik var, onlar güzeldi.

K.16 : Sayı yeterli değil tabi ama eee... ders müfredatımızın yoğunluğu, başka işleyişteki işlerimiz eee... bu kadar imkan sunulabiliyor. Eeee ama ben 18-20 etkinlik var diye bu etkinliklerle sınırlı kalmıyorum. Bahsettiğim gibi bunu zaten hayatın içinde sürekli canlı ve diri tuttuğum için o etkinliklere bağlı ve sınırlı hissetmiyorum kendimi

Araştırmanın “Öğrencilere değerleri kazandırmak için size verilen etkinlikler dışında başka etkinlikler kullanıyor musunuz?” sorusu öğretmenlere yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin konuya ilişkin görüşleri sonucunda genel olarak verilen etkinlikler ile sınırlı kalmadıkları görülmektedir. Gerekli gördüklerinde, değer kazanılmasında sıkıntı olduğunu düşündüklerinde yeni etkinlikler ilave ettiklerini, çoğunlukla diğer derslerle ilişkilendirerek değer kazandırmaya çalıştıklarını, yaşanan olayları, sınıf içinde gerçekleşen yaşantıları, duyulan, izlenen haberleri kullandıkları ve öğrencilerine rol model olmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin öğretmen görüşlerinin bazıları şöyledir:

K.3 : E oluyor tabi ki. O zaman araştırıyorum etkinlik ve kendim belirliyorum. Mesela bun ay dürüstlüğü aldım. Bununla ilgili ben etkinlik hatta etkinlikler belirliyorum.

K.7 : Örnek olayları kullanıyoruz. Bunlardan yola çıkarak o değerle ilgili sıkıntıları gidermeye çalışıyoruz.

K.10 : Tabi, tabi yapıyorum. Onu ben internet ortamında bir sürü etkinlikler var. Onlardan örnek alıyorum. Daha doğrusu kendi yaşadığım deneyimleri kullanarak da etkinlik yapıyorum. Çocukların ilgisini çekiyor kendi yaşadıklarından anlatmam. bunu özellikle tiyatrolaştırıp, dramalaştırdığımızda daha çok ilgilerini çekiyor.

Araştırmanın “Öğrencilere değerleri kazandırmak için size verilen etkinlikleri uygun buluyor musunuz?” sorusu öğretmenlere yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin tamamına yakını (n=14) programda yer alan etkinliklerin uygun olduğunu düşünmekle beraber uygun olmadığını düşündükleri bazı etkinlikleri kullanmadıklarını, onun yerine başka etkinlikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca ilişkin görüşlerden bazıları şu şekildedir:

K.6 : Uygunlar bence. Nadiren beğenmediğim oluyor.

G : O zaman ne yapıyoruz?

K.6 : İlla ki bunu yap diyen yok sonuçta. Yani, o değeri kazandırmak değil mi amaç? Başka etkinlik ya da araçla devam ediyorum.

G : O etkinlikleri kendiniz mi belirliyorsunuz?

K.6 : Çok var internette. Değeri yaz, sınıf düzeyini yaz Google buluyor bir sürü. Bulduklarından sınıfına uygun olanını seç ya da değiştir, uyarla, istiyorsan etkinlikleri birleştir. Eee... her şey mümkün. (Gülümsüyor)

K.16 : Şöyle diyelim, etkinliklerin adına bakarsak madde madde uygun. Ama onlara uygulanan etkinliklere bakarsak yaş grupları itibarıyla değerlendirme yaptığımda bazı etkinliklerin çocukların seviyelerine uygun olmadığını düşünüyorum. Yani bazı etkinliklerle çocuğa inemezsin. İnemediğim zaman, ben dediğim gibi farklı etkinlikler uyguluyorum. Yani etkinliği daha farklı şekilde sunuyorum. Alt yapı oluşturuyorum. Yani etkinliklerle o etkinliği destekleyerek çocuğun daha iyi o etkinlikte hakim olmasını ve o etkinliğin çocukta olumlu davranış değişikliği kazandırmasına çalışıyorum.

Araştırmaya katılan diğer 2 öğretmen programda yer alan etkinliklerin uygunluğu hakkında çarpıcı yanıtlar vermişlerdir.

K.10 : Eeee... bazıları uygun. Onları uygulamakta bir sıkıntı yaşamıyorum. Ama bazıları, şöyle bence, bu değerler eğitimi çevreye göre düzenlenmeli. Yani, Bütün okullarda aynı değerler olmayabilir. Bazı okullarda atıyorum yardımlaşma, iyidir, benimsenmiştir Ama bazı okullarda hiç yoktur. Bence eee bölge bölge ya da okul okul değerler değişmeli. Tek bir değerleri... Eee Türkiye'deki bütün okullarda aynı zamanda uygulanmamalı diye düşünüyorum. Belki aynı okulda sınıftan sınıfa bile değişebilir. O sınıfın öğretmeni değerleri belirleyebilir. Mesela bir sınıfta akran zorbalığı fazladır. Diğer sınıfta yoktur. Fazla olan sınıfta o değere daha fazla değinirsin. Faha fazla etkinlik yaparsın. Böyle de olabilir yani.

K.13 : Eee, etkinliklerin çoğu uygun. Öğrencilerin yaşına, seviyesine. Ama bazıları soyut kalıyor. Ya da ee... çocuğun kendi yaşantısında yok mesela... Adalet ile ilgili bir etkinliğimiz vardı... Etkinliği uygularken.. çocuklara adalet, mahkeme, avukat, hakim.. gibi kavramları vermemiz. Hatta canlandırma yapmamız gerekiyordu. Hem kavramları 1.sınıf öğrencilerine anlatmak, hem de canlandırmayı yapmak zor oldu mesela.. Bunun gibi.. Ama yine de çok değil.. Yani genel olarak uygun..

Tüm bu görüşler çerçevesinde, etkinliklerin genel anlamda yaş, düzey ve uygulanabilirlik boyutları bakımından ufak tefek sıkıntılar olmakla birlikte çoğunlukla uygun olduğu ayrıca öğretmenlerin kendi sınıflarındaki öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak değerleri ve etkinlikleri belirlemede daha fazla rol alma isteklerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Değerler Eğitimi Programının İçerdiği Etkinliklerin Uygulanma Sürecinde Öğretmenlerin Ne Tür Sorunlarla Karşılaştıklarına Yönelik Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmannın “Değerler eğitimi programının içerdiği etkinliklerin uygulanma sürecinde öğretmenler ne tür sorunlarla karşılaşmaktadır? alt amacı ana tema olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilere değerleri kazandırmak için size verilen etkinlikleri uygularken ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin yarısına yakını (n=7) karşılaştıkları sorunların genelde öğrenci kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin etkinliklerdeki yönergeleri takip etmekte güçlük çektikleri, hazırbulunmuşluklarının genel anlamda düşük olduğu ve kendilerini ifade etme becerilerinin zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

K.6 : Genelde çok zorlukla karşılaştığımı söyleyemem. Eğer bir sorun olacağını düşünüyorsam, dediğim gibi etkinliği değiştiriyorum. Ha bazen etkinlik çerçevesinde ne yapacaklarını anlayamayabiliyorlar. Yani yönergeyi. Bu yüzden doğru olmayan ya da daha doğrusunu söylersek amacına ulaşmayan sonuçlar ortaya çıkabiliyor. E öyle bir durumda yanlış anlaşıldığını fark edince ya düzeltip, doğru anlamalarını sağlayıp tekrar uyguluyorum ya da yeni bir etkinlik buluyorum.

K.9 : Tabi yaşıyoruz. Öyle oluyor ki ...eeee....çocuk anlamıyor. Birebir onlara yardımcı oluyoruz. Bireysele döküyoruz. Ama onda amaç neydi. ...Çocuğun kendi düşüncesini ifade etmesini sağlamak. Ama yine öğretmenin desteğiyle az da olsa götürüyoruz işi. Yani etkili oluyor mu? Bazı çocuklarda etkili oluyor ama bazıları bir şey anlamıyor. Yine biz düşünüyor iş. Bu da bize biraz sıkıntı yaratıyor diye düşünüyorum.

K.14 :Çoğunlukla el becerisi çok gelişmemiş, işleri daha çok anneler tarafından yapılmış öğrenciler, makas tutma, boyama çalışmalarında yetersiz kalıyorlar. Bir de şunu çok rahatlıkla söyleyebilirim. Çok fazla televizyon izlenen evlerde çocukların kendilerini ifade etme becerileri çok zayıf. Bu yüzden kendilerini ifade etmeleri gereken etkinliklerde zorlanıyorlar. Yani şöyle mesela “sen olsaydın ne yapardın?” cevap yok. Yorum yapamıyor.

Katılımcı 2 öğretmen ise öğrencilerin etkinlikleri gelişigüzel, düşünmeden yaptıklarını, acele ettiklerini bu yüzden de etkinliklerin amacına ulaşmada zorluk olduğunu ifade etmişlerdir.

K.2 .Öğrencilerimizin algı seviyeleri çok düşük maalesef. Hal böyle olunca da yapacağımız etkinliği bile anlamaları zaman alıyor. Gelişigüzel, düşünmeden yapmaları da etkinlikleri amacından saptırıyor bence.

4 katılımcı öğretmen ise değeri kazandırmada sorun yaşamanın dışında değerini öğrencilerde kalıcı olmasını sağlamada zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu öğretmenlerden 1'i bunun sebebinin ise aile tutumundan kaynaklandığını düşünmektedir.

K.4 : Yani bizim yaşadığımız sıkıntı çocukların teorik bilgisinin az çok olması ama uygulamanın olmaması. Benim en büyük yaşadığım sıkıntı bu. Yani mesela arkadaşına vurmuş.

Neden vurdun? İşte beni kızdırdı, şöyle yaptı, böyle yaptı. Yine de doğru mu vurman? Hayır değil. Aradan bir süre zaman geçince yine aynı yine aynı.

G : Davranışa dönüşmemiş yani.

K.4 : Aynen öyle. Bunda ben yine ailenin etkili olduğunu düşünüyorum.

G : Nasıl yani öğretmenim. Aile desteklemiyor mu?

K.4 : Aslında öyle kasıtlı bir desteklememe değil bu. Biz burada sabırlı olmayı anlatıyoruz, etkinlik yapıyoruz. Ama evde tam tersi. Saygılı davranmak yok. Hoşgörü yok. Ne yazık ki şiddet var.

K.7 : Tabi. Zaman olarak zorluklarla karşılaşılıyor. Çocuklara soyut geliyor. Bir de sürekliliği yok. Burada veriyoruz davranışı ama evde devam etmediği için orda kalıyor.

K.8 : Etkinlikleri uygularken değil ama etkinlikleri hayata geçirme anlamında sıkıntı yaşıyoruz. Pratikte bilgiyi alıyorlar ama eee... uygulamada çok da göremiyoruz maalesef. Hepsini yardımlaşmak iyi bir şey biliyor ama kalem silgisini kimseye vermiyor.

Yine öğretmenlerin görüşlerinden hareketle, etkinliklerin ekonomik olmasının yani çoğaltma maliyeti, uygulama açısından zaman maliyetinin yüksek olmasının zaman zaman sorun oluşturduğu anlaşılmaktadır.

K.5 : Şu ana kadar uyguladıklarımda bir zorlukla karşılaşmadım. Ama 1-2 etkinliği bu anlamda es geçtim.

G : Neden es geçtiniz öğretmenim?

K.5 : Uygulamada zorluk yaşadım.

G : Nasıl bir zorluk öğretmenim? :

K.5 : Eeee yazdırma ve çoğaltmada zorluk yaşadım. Bir etkinlik için her öğrenciye dörder tane fotokopi çekmem gerekiyordu. Okulumuzun imkanları çok sınırlı. Çoğu zaman ya kağıdımız olmuyor ya tonerimiz.

G : Ekonomik bulmadınız yani etkinliği.

K.5 : Aynen. Ekonomik bulmadım. Ayrıca onları çoğaltmak da zaman alıcı oluyor.

G : O etkinliğin yerine başka etkinlik mi yaptınız?

K.5 : Aslında etkinlik gibi değil de değer üzerine öğrencilerim birlikte sohbet ettim diyebiliriz.

K.15 : Karşılaşıyoruz. Bir kere sınıf sayısı.... Şey mevcudumuz daha az olsaydı etkinliklere daha çok zaman ayırabilirdik. Bir kere çocuğun konuşması gerekiyor bir etkinlikte. Onunla ilgili düşüncelerini anlatması gerekiyor. Ama her çocuğa bu şansı tanıdığımızda dersler yeterli olmuyor, saatleri.

5. Değerler Eğitimi Etkinliklerinin Uygulanma Sürecinde Öğretmenlerin Kullandığı Öğretim Yöntem Ve Tekniklerinin Neler Olduğuna Yönelik Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmanın “Değerler eğitimi etkinliklerinin uygulanma sürecinde öğretmenlerin kullandığı öğretim yöntem ve teknikleri nelerdir? alt amacı ana tema olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilere değerleri kazandırmak için hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğu (n=11) genellikle düz anlatım ve soru cevap yöntemini kullanmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Yine 9 katılımcı ise örnek olay ve canlandırma yöntemlerini sıklıkla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuca ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

K.6 : Valla, çoğu zaman örnek olay oluyor. Ya da hikaye tamamlama. Bazen düz anlatım. Bazen soru-cevap. Çocuklar küçük. Eee... mesela lisede olsak münazara falan da rahatlıkla yapılabilir. Atıyorum bir gruba saygı daha önemlidir dersiniz diğerine sevgi. Onlar tartışır herkes faydalanır. (Gülüyor)

G : Başka öğretmenim, var mı başka kullandığınız yöntem?

K.6 : Eeee... Bunlar genellikle.

K.13 : Eeee...örnek olay kullanıyoruz... Soru-cevap yapıyoruz. Canlandırmalar var. Biraz zor olsa da yapmaya çalışıyoruz. “Sen olsaydın ne yapardın?” gibi sorularla eee..beyin fırtınası

gibi şeyler yapmaya çalışıyoruz. Düz anlatım yapıyorum. (Yapmıyorum diyen yalan söylüyordur... (Gülüyor.) Çocuklar bu konuda tutuk kalıyor... Mesela, bir tane böyle küçük bir tiyatro çalışmamız vardı.. Eeee...öğrencilerin bir hafta önceden rollerini ezberleyip gelmeleri gerekiyordu. Ezberlemeden geldikleri için zorlandık biraz...Böyle yani. Bunun gibi.

Katılımcı öğretmenlerin öğrencilere değerleri kazandırmak için hangi yöntemleri kullandıklarına ait bulgular Başcı (2012)'nin, Batmaca (2016)'nın ve Can (2008)'in araştırmalarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Araştırmanın “Öğrencilere değerleri kazandırmak için hangi araç gereçleri kullanıyorsunuz?” sorusu öğretmenlere yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin tamamı (n=16) kendilerine verilen matbu etkinlikleri ve bu etkinlikler için gereken (boyama kalemleri, makas, yapıştırıcı, vb.) araç gereçleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yine en sık kullanılan araç gereçlerden birinin de etkileşimli tahtalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların tamamına yakını (n=14) bu araç gereçleri yeterli bulduklarını belirtmişlerdir.

K.8 : Materyal anlamında mı?

G : Evet.

K.8 : Hazır etkinliklerimiz, boyamalarımız. Akıllı tahtayı kullanıyoruz. Eeee...böyle.

G : Bu araç gereçleri yeterli buluyor musunuz?

K.8 : Evet genelde yeterli.

K.15 : Genelde kalem, kağıt, onun dışında matbu şeyler kullanıyoruz, bize verilen etkinlikleri yapmak için. Onun dışında kullanmıyoruz.

G : Bu araç gereçler yeterli oluyor mu?

K.15 : Yani, etkinlikler için yeterli oluyor.

Araştırmanın “Öğrencilere değerleri kazandırmak için programda ayrılan süreyi yeterli buluyor musunuz?” sorusu öğretmenlere yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin 7'si programda ayrılan sürenin değerleri öğrencilere kazandırmak için yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcı öğretmenlerin 4'ü programda ayrılan sürenin etkinlikleri tamamlamada yeterli olduğu ama değerleri kazandırmada değerın sürece yayılarak öğrenciye kalıcı bir şekilde kazandırılması gerektiğine yönelik görüş belirtmişlerdir. Bu yöndeki bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

K.8 : Değil. Dediğim gibi evet etkinlikleri tamamlıyoruz ama bu şu demek değil. “Biz o değerleri o sürede öğrencilere kazandırdık.” Kazandırıp kazandıramadığımızı süreç içinde görüyoruz.

K.13 : Etkinlikleri tamamlamada genelde yeterli.. Ama değer kazandırma soruyorsanız...eee...yani... net bir şey söylemek zor. Çünkü bazı çocukları için evet, bazıları için hayır.. Bir de şöyle bir şey var... Mesela dürüstlük diyelim, çocuk bir doğru söyler, iki doğru söyler ya da on kez doğru söyler, ama on birinci de yalan söylediğini anlarsınız. Şimdi o değer kazanıldı mı, kazanılmadı mı? Bence genel olarak net bir çizgisi yok bunun. Çocuğu iyi gözlemek lazım.

Katılımcı öğretmenlerin 5 tanesi ise programda ayrılan sürenin değerleri kazandırmada yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Yine bu öğretmenler sürenin yetmediği durumlarda aynı değeri diğer derslerle de ilişkilendirerek süreç içerisinde tekrar tekrar ele aldıklarını açıklamaktadırlar:

K.10 : Ayda 2 çok az bence. En azından haftada bir olursa değerleri pekiştirme açısından daha iyi olur.

G : Değerin kazanılmadığını düşündüğünüzde ne yapıyorsunuz?

K.10 : O zaman başka derslerde değerın üzerine basa basa tekrar anlatıyorum. Mesela yardımseverlik işledik. Baktım ki hala yardımlaşma konusunda sıkıntılar var. Tekrar bunu başka bir derste, bu matematik olur, Türkçe olabilir, tekrar işliyorum.

K.12 : Eee.. bence yetersiz.

G : Yeterli olmadığında ne yapıyorsunuz?

K.12 : Eee.. yeterli olmadığında ee çocuklara hani, günlük ders içi konuların arasına hani, sorumluluk konusuyla ilgili mesela, verilebilecek örneklerle kazandırmaya çalışıyorum. Başka dersleri kullanıyorum yani.

6. Katılımcıların Değerler Eğitimi Açısından Ailelerle İşbirliği Yapma Olanaklarını Nasıl Değerlendirdiklerine Yönelik Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilere değerleri kazandırmak için ailelerle işbirliği yapma imkanı buluyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin tamamının (n=16) ailelerle işbirliği yapma imkanlarının olmadığını, sadece veli toplantılarında veya bireysel görüşmelerle bilgi alışverişinde bulunabildiklerini belirtmişlerdir. Bunun sebebinin ise velilerden gerekli desteği alamayacaklarını düşünmeleri, ailelerin eğitim seviyesinin genellikle çok düşük olması, velilerin söylemleri ile eylemlerinin çoğu zaman birbirinden farklı olduklarını gözlemledikleri, özellikle değer eğitimi olumsuz yönde etkileyecek şekilde yanlış rol model oldukları şeklinde ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

K.3 : Hiç olmadı ya. Burada öyle fırsatlar hiç olmadı.

G : Neden olmamış olabilir?

K.3 : Ailelerin eğitim seviyeleri çok düşük. Okuma yazma öğretiminde bile destekleyemeyen veliler var. Bunun gibi... yani, aslında biz de çok talep etmiyoruz veli desteği. Sanırım desteklenemeyeğimizi bildiğimiz için oluyor.

K.5 : Yo, olmuyor aslında Ama ailelerle yaptığım veli toplantılarında değerleri çocuklara nasıl vermemiz gerektiğini, çocuklara eee...birbirlerine sevgi ve saygı göstermeleri gerektiğin, vicdan sahibi olması gerektiğin, çalışmalarını gerektiğini, gerektiği konularda ailelerin anlatması gerektiğini istiyorum. Ya da böyle bir örnekle karşılaştıkları zaman, çocukları anında uyarımları ve çocukları doğru davranışa sevk etmeleri konusunda uyarılarda bulunuyorum.

K.6 : Ya, Aslında en büyük yaramız bu noktada. Çünkü çocuklar evde bizim anlattıklarımızdan farklı şeylerle karşılaşılıyorlar. Mesela hoşgörü. Çoğunun evinde yok bence. Ataerkil aileler. Babaanne tarafından ezilen anneler. Babalar neredeyse hiç yok. Vesaire vesaire. Hani bir de ilk eğitimin evde başladığını düşünürsek. Çoğunlukla çocuklar yanlış öğrenmiş olarak geliyorlar. Bakan mesela, evde haber seyrediyor baba birtakım yorumlar yapıyor bu habere. Öyle ya da böyle bunu duyuyor çocuk. Sonra biz buda diyoruz ki vatansever olalım. E nasıl olacak bu iş. Bilmem anlatabildin mi?

Araştırmanın bu temasına ait elde edilen bulgular Ateş (2013)in, Başcı (2012)'nın, Baysal (2013)'ın, Neslitürk (2013)'ün yaptıkları çalışmalarla ve Erkuş ve Yazar (2013)'ın yaptığı çalışmada “Aile ile ilgili sorunlar” temasının “ailede değerlerin pekiştirilmemesi” adlı alt teması ve yine bu temanın “ailenin yeterli bilinçte olmaması” alt temasına yönelik elde bulguları destekler niteliktedir.

7. Katılımcıların Değerler Eğitimi Programında Ne Tür Ölçme Ve Değerlendirme Tekniklerine Başvurduklarına Yönelik Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmanın “Öğretmenler, değerler eğitimi programında ne tür ölçme ve değerlendirme tekniklerine başvurmaktadır?” alt amacı ana tema olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Öğrencilerin değerleri ne düzeyde kazandıklarını belirlemek için neler yapıyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcı öğretmenlerin tamamı (n=16) sadece gözlem yaparak değerlerin kazanılma düzeyini belirlediklerini belirtmişlerdir. Bunun sebebinin ise değerlerin soyut olması, ölçme araçları ile ölçülmesinin zor olması ve asıl değer kazanılıp kazanılmadığının süreç içerisindeki öğrenci davranışları ile belirlenebilmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin bazı öğretmen görüşleri şöyledir.

K.1 : Yok. Çünkü şey bu normal bir dersin eee... şey değil yani amaç ve kazanım, sınavla yapabileceğimiz bir ders olmadığı için eee... değerler eğitimi olduğu için öz değerlendirme yapabilmek adına yine gözleme dayalı yapıyoruz. Çünkü bunun bir ölçütü yok. Yani çocukların davranışları ya da karşılaştıkları bir olayda verdikleri tepkiye bakarak öz değerlendirme yapıyoruz.

K.6 : Arkadaşım en çok yaptığımız ölçme ya da işte ne dersin değerlendirme süreç içinde gözlemle oluyor. Hani bazen etkinlik sonrasında bir sorular dizisi yanıtlanabiliyor ama bence bu değer kazanılması ile ilgili net bir gösterge değil. O an anlattın, etkinliği yaptın. Hemen arkasından sorduğun soruya olması gerektiği gibi cevap geliyor. Ama bunu yaşama geçiriyor mu? Asıl önemlisi bu bence. Bunu da zaman içinde gözlemleyebiliyorsunuz.

K.13 : Neler yapıyoruz? Eeee... yani gözlemliyoruz. Başka bir şey yapamıyoruz ki... Sonuçta, bunlar soyut değerler. Kazanılıp kazanılmadığını çocuğun davranışları belirliyor. Eee.. bir ölçüt eee... bir kriter yok. O yüzden sadece gözlemliyoruz.

Araştırmanın bu temasına ait elde edilen bulgular, Başcı (2012)'nin yaptığı çalışmada elde bulguları destekler niteliktedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada katılımcı öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular çerçevesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Öğretmenler değerler eğitimi kapsamında öğrencilerine en çok sevgi, sabır, sorumluluk adalet, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, kanaatkarlık ve empati değerlerini kazandırmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca programda yer almamasına rağmen saygı, hoşgörü, çalışkanlık, güven, vatanseverlik, arkadaşlık, nezaket değerleri de öğretmenler tarafından öğrencilere kazandırılmaya çalışılan değerler arasındadır.
2. Öğrencilere kazandırılması gereken değerleri okul rehberlik servisleri planlamaktadır. Bu değerlerin toplumun beklentisi doğrultusunda seçildiği düşünülmektedir. Ancak sınıfının ihtiyaçları doğrultusunda değerleri kendileri belirlemek isteyen öğretmenler de mevcuttur.
3. Programda her aya bir değer ve her değere iki etkinlik olacak şekilde düzenleme yapılmıştır. Öğretmenler bu değer ve etkinlik sayısının yeterli olduğu görüşündedirler. Ayrıca yeterli görmedikleri durumlarda, ihtiyaç hissettiklerinde öğrencilerine başka değerler de kazandırmaya çalışmakta ya da etkinlikler yeterli olmadığında ilave etkinlikler de bulunmaktadır.
4. Programdaki değerleri öğrencilere kazandırmak için belirlenen etkinlikler öğretmenler tarafından uygun bulunmaktadır.
5. Öğretmenler öğrencilerine değerleri kazandırmada en çok öğrencilerin hazırbulunmuşluklarının düşük olmasından kaynaklı zorluk yaşamaktadırlar. Değer eğitiminin aslında ilk olarak ailede başlaması gerekliliği ve ailede bu eğitimi hiç alamamış öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal bakımdan gerek etkinlikleri yapmakta gerekse değerleri kazanmada zorluk çektikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yine öğretmen görüşlerinden ulaşılan bir başka sonuç etkinlikleri uygulamada güçlük yaşamamanın yanı sıra değerlerin kalıcı olarak öğrencilere kazandırılmasında güçlük yaşıyor olmaları sonucudur.

6. Etkinlikleri uygularken en çok kullanılan yöntemler örnek olay, soru cevap, canlandırma ve düz anlatım yöntemleridir.
7. Etkinlikleri uygularken çoğunlukla etkinliği gerçekleştirmek için gerekli olan boya kalemleri, makas, yapıştırıcı, kalem gibi araç gereçler kullanılmaktadır. Ayrıca en çok kullanılan araç gereçlerden bir diğeri de etkileşimli tahtadır. Bu akıllı tahtalar özellikle değer ile ilgili videoların, örnek durumların öğrencileri izlettirilmesinde kullanılmaktadır.
8. Etkinlikleri uygulamak için ayrılan süre yeterli bulunmakla birlikte bu sürenin değerleri öğrenciler kazandırmada yetersiz kalabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Böyle durumlarda öğretmenler gerek Hayat Bilgisi, Türkçe gibi derslerde değeri kazandırmaya devam etmekte gerekse Serbest Etkinlikler derslerinde ilave etkinlikler yapmaktadırlar.
9. Öğretmenler değerleri öğrencilerine kalıcı olarak kazandırabilmek için ailelerle işbirliği yapamamaktadırlar. Öğretmen görüşlerinden çıkarılan bir başka sonuç ise aile ortamında gerçekleşen informal öğrenmelerin öğrencilerin değerleri kazanmalarını destekler nitelikte olmadığı sonucudur.
10. Öğretmenler değerleri öğrencilerin ne kadar kazandıklarını tespit etmek için ölçme ve değerlendirme yaklaşımı olarak sadece gözlem yapmaktadırlar.

Teknolojinin hızla arttığı, insanların tek başlarına iken bile ellerindeki küçücük bir alet ile sosyalleşebildikleri günümüz dünyasında değer kavramının önemi çok daha artmış durumdadır. Çünkü bu iletişim ağı gelişim çağındaki bireyler üzerinde oldukça sakıncalı informal öğrenmelerin gerçekleşmesine ve değerlerin yozlaşmasına da sebep olabilmektedir. Sadece bu durum bile eğitim kurumlarımızda son derece planlı, tesadüfe yer bırakmayacak şekilde hazırlanmış bir değerler eğitimi programına ihtiyaç olduğunun göstergesidir.

Ülkemizde değer eğitimi uygulamalarına baktığımızda farklı zamanlarda farklı uygulamaların yapıldığını görmekteyiz. Değerler eğitimi uygulamalarının tek başına bir ders olarak okutulduğu dönemde “ahlak sohbetleri” anlamına gelen musahabat-ı ahlakiye diye bir ders öğrencilere verilir. Bu derste genellikle ahlak sorunları öğrenciler ile tartışılır, yaşanmış hikâyeler anlatılır ve farklı farklı değerlere ait öğrencilerde düşünceler geliştirilmeye çalışılır.

Günümüz eğitim anlayışı içerisinde ise değer eğitimi bağımsız bir disiplin şeklinde değil bir rehberlik uygulaması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu alan ile ilgili yapılan çalışmalardan ortaya çıkabilecek ortak sonuçlardan biri, değer eğitiminin bu şekilde uygulanmasının genellikle bu eğitimi öğretmenlerin inisiyatifine bırakmak anlamına gelmesidir. Bunun ise değer kazanımı üzerinde olumsuz etki yaratacak olması kaçınılmazdır.

Bununla birlikte bir rehberlik uygulaması şeklinde halen devam eden değerler eğitiminin birçok sınıfta sadece kâğıt üzerinde kalıyor olması göz önüne alındığında, bu alanda daha fazla bilimsel çalışma sonuçlarına gerek olduğu ve bu çalışmalardan yola çıkılarak da yeni bir düzenlemeye gidilmesi gerektiği söylenebilir.

Yapılan bu güncel durum tespiti ve elde edilen bulgular çerçevesinde ulaşılan sonuçlardan yola çıkılarak değerler eğitiminin daha verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve öğrencilerin değerleri daha kalıcı bir şekilde kazanabilmeleri için şu öneriler geliştirilmiştir.

1. Sınıf Öğretmenliği programı değerler eğitimi düzeyinde öğretmen görüşleri çerçevesinde geliştirilerek yeniden düzenlenebilir. Böylelikle bu eğitimin tesadüfe bırakılmaması ve sadece rehberlik uygulamasını dikkate alan öğretmenler tarafından değil tüm öğretmenler tarafından uygulanması sağlanabilir.

2. Geçmişte olduğu gibi bağımsız bir ders olarak eğitim programına dahil edilmemesi durumunda alternatif bir öneri olarak değer eğitiminin ilköğretim programında yer alan sekiz ara disiplinin yanına eklenmesi ile daha planlı bir yapı oluşturulabilir. Böylelikle tematik programlama anlayışı içerisinde öğrencilere bir değer kazandırılmaya çalışılırken diğer derslerde de bu değer ile ilişkili konu ve kazanımlara yer verilebilmiş olur.
3. Şüphesiz sınıf ortamında yapılan bir eğitim etkinliğinin başarılı sonuçlara ulaşması uygulayıcı olan öğretmenlerin bilgi, beceri ve deneyimleri ile de doğrudan ilişkilidir. Bu yüzden değerleri öğrencilere kazandırmak için etkinlikleri uygularken kullanılabilecek yöntem çeşitliliğini artırmak amacıyla öğretmenlere hizmet içi eğitim çalışmaları planlanabilir. Yine bu eğitimlerde bir değer kazanılması için ne sıklıkla üzerinde durulması gerekliliği üzerinde durulabilir.
4. Öğretmenin değer eğitimi gerçekleştirebilmeleri için bu alanda bilgi ve beceri bakımından donanımlı olabilmesinin sağlanması sadece hizmet içi eğitimlerle sınırlı kalmayıp üniversitelerin eğitim fakültelerinde, değer eğitimi unsuru, öğretmen adaylarına, öğretmenlik meslek dersleri içerisinde kazandırılabilir.
5. Özellikle okulda kazandırılmaya çalışılan değerler ile öğrencilerin evde karşılaştıkları, yaşadıkları değerler arasında fark olması bu eğitimi olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple ailelerin değer eğitimi destekleyebilmeleri için bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Bu bilinçlendirmeyi sağlayabilmek için velilere okullarda bilgilendirici seminerler verilebilir. Seminerlere katılımın düşük olması ihtimaline karşın sınıf öğretmenleri veli toplantılarında öğrencilere değerlerin kazandırılması sürecinde ailelerden neler beklediklerini anlatabilir hatta okul rehber öğretmenleri bu veli toplantılarına katılarak aileleri bilgilendirebilir.
6. Değerlerin kazanılma düzeyini belirlemede sadece gözlem yapmakla sınırlı kalınmayarak özellikle otantik değerlendirme yaklaşımlarından, öz ve akran değerlendirmeden de yararlanmaya çalışılarak ölçme değerlendirme faaliyetlerinde alternatifler artırılabilir.
7. Araştırmanın gerçekleştiği okulun bulunduğu çevreden farklı sosyo-ekonomik düzeydeki, farklı eğitim seviyesinde ailelerin yaşadığı bölgelerdeki okullarda benzer araştırmalar tekrarlanarak değer eğitimi ile ilgili ortak sonuçlara ve daha genel önerilere ulaşılabilir.

Kaynakça

- Akin, T., Dunne, G. & Palomares, S. & Schilling, D. (1995). Character education in America's school. Spring Valley,
- Aktepe, V., Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi. Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yaz 2009*, 7(3), 607-622
- Altunay, E. & Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen Adaylarının Bilgi Toplumunda Değerlere İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Educational Administration: Theory and Practice 2011*, Vol. 17, Issue 1, pp: 5-28
- Aspin, D.N. (2007) Values Education and Lifelong Learning. (23.05.2016)
- Ateş, F. (2013). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi) *Yeditepe*

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı. İstanbul.*
- Aytan, T., Günay, N. (2015). Millî Eğitim Şûralarında Değerler Eğitimi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.*199-218
- Bacanlı, H. (2015). Değer Eğitimine Bir Çözüm Olarak, Değer Bilinçlendirme *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.* 21-28.
- Balıkçı, N. G. (2015). Erken Çocukluk Döneminde Değerler ve Ahlak Eğitiminin Yeri ve Önemi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.* 103(1), 101-114 .
- Başcı, Z. (2012) Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi-Erzurum Örneği-(*Yayınlanmış doktora tezi*) *Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı. Erzurum.*
- Batmaca, K.M. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler D1ersinde Yer Alan Değerlerin Öğretimine İlişkin Görüşleri. (*Yayınlanmış yüksek lisans tezi*) *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı. Kars.*
- Bayram, B. (2014) Değerler Eğitiminde Montessori Yöntemi. (*Yayınlanmış yüksek lisans tezi*) *Üsküdar Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji bilim Dalı. İstanbul.*
- Baysal, Z.N., Saman, O. (2010). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencileri ile değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma. *Electronic Journal of Social Sciences. Güz-2010 Cilt:9 Sayı:34 (056-069)*
- Baysal, N. (2013). Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle değerlendirilmesi. (*Yayınlanmış yüksek lisans tezi*) *Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı. Niğde.*
- Begley, P,T., Leonard, E.P. (1999) The Valuef of Educational Administration. [https://books.google.com.tr/books\(23.05.2018\)](https://books.google.com.tr/books(23.05.2018)) .
- Bozdaş, S. (2013) Öğretmenlerin Mesleklerine Adanmışlık Düzeyleri ile Değerler Eğitimi Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişki. (*Yayınlanmış yüksek lisans tezi*) *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim programları ve Öğretim Anabilim Dalı. Ankara.*
- Can, ö. (2008). Dördüncü ve beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. (*Yayınlanmış yüksek lisans tezi*) *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim programları ve Öğretim Anabilim Dalı. Ankara.*
- Coombs-Richardson, R., Homer T. (2005). A Comparison of values rankings for selected American and Australian teachers. *Journal of Research in International Education,*[https://books.google.com.tr/books\(16.05.2018\)](https://books.google.com.tr/books(16.05.2018))
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 6, No. 16, 69-91 Değerler Eğitimi Merkezi.*
- Dönmez, B., Cömert, M. (2007). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Değer Sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 5(14), 29-59. Değerler Eğitimi Merkezi.*
- Ersanlı, K., Şanlı, E. (2015). Sürüklendiğimiz Varoluşsal Boşluk ve Değerler *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.*59-78

- Freakley, M., Burgh, G., Macsprran, L.T. (2008). Values Education in Schools: <https://books.google.com.tr/books> (17.05.2018)
- Gencil Evin, İ. (2015) Düşünme Becerileri ve Değerler Eğitimi Açısından Açık Sınıf Uygulamaları. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.*1313-1332.
- Gönen, M.E. (2015). Çocuklara ve Gençlere Olumlu Ahlaki ve İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Edebî Metinlerin Rolü ve Önemi *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.*133-146
- Güçlü, M. (2015). Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılan Araştırmalar. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.* 32(1), 29-58
- Güneş, F. (2015). Değerler Eğitiminde Yaklaşım ve Modeller. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.* 5(1), 1-20.
- Güneş, F., Köse, N. (2015). Japonya ve İngiltere’de Değerler Eğitiminin İncelemesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.*1047-1058
- Güventürk, F. (2017). İnsan ve Temel Değerler. *İzmir Birleşik Matbaacılık*
- Hatch, J.A. (2002) Doing Qualitative Research in Educatiob Settings. *State University of Newyork Press*
- İncebacak Bal, B. (2015). İlkokullarda 2. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Değer ile Ahlak Kavramlarına İlişkin Algıları. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi* 1449-1468
- İşcan, C.D. (2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği (Yayınlanmış doktora tezi) *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim programları ve Öğretim Anabilim Dalı. Ankara.*
- Karakaş, H. (2015) Değerler Eğitimi Etkinliklerinin Okul Öncesi Öğretmenlerine Göre Değerlendirilmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.* 623(1), 623-650
- Katrancı, M., Bulut, P., Kuşdemir, Y. (2015) Demokratik Değerlerin Kazandırılmasında Geleneksel Çocuk Oyunları. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.*147-172
- Kazu,H., Aslan, F. (2011). 2004 İlköğretim Programının “Öğrenme-Öğretme Süreci” Boyutunun Yapılan Araştırmalara Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı.*87(1), 87-88
- Kazu,H., Pullu S. (2011). Topluma Hizmet Uygulamaları Dersini Alan Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı.*457 (1), 457-458
- Kurtulmuş, M.,Tösten, R., Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. Kademe Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 12, No. 27,* 281-305 *Değerler Eğitimi Merkezi.*

- Kuş , D., Fer S.(2011). İlköğretim Programlarının Örtük Programın ve Okul Dışı Etmenlerin Değerleri Kazandırma Etkililiğinin 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy üniversitesi eğitim fakültesi 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildirgesi*
- Lampart, L. (2017). Rol Model Olarak Öğretmen. <https://www.lap-publishing.com/>
- Lovat, T., Oomey, R. (2009). Values Education and Quality Teaching. [https://books.google.com.tr/books\(10.05.2018\)](https://books.google.com.tr/books(10.05.2018))
- Mayer R.J. (1976) Reflections on Values Education. *Wilfrid Laurier Universty Pres.* [https://books.google.com.tr/books \(17.05.2018\)](https://books.google.com.tr/books (17.05.2018))
- Meydan, H. (2012). İlköğretim Okullarında Değerler ve Karakter Eğitimi. (Yayınlanmış doktora tezi) *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.* Sakarya.
- Neslitürk, S. (2013). Anne değerler eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. (Yayınlanmış doktora tezi) *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev yönetimi eğitimi Anabilim Dalı. Konya.*
- Özgen, M.K. (2015). Karakter Eğitiminde Değerler Çatışması ve Alışkanlıklar Problemi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi 1469-1499*
- Öztürk Samur, A. (2011). Değerler Eğitimi Uygulamalarının 6Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi) *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev yönetimi eğitimi Anabilim Dalı. Konya.*
- Palispis, S.E. (1995). Introduction to Values Ecudation. [https://books.google.com.tr/books \(14.05.2018.\)](https://books.google.com.tr/books (14.05.2018.))
- Reigeluth, C.M. (1999) Instructional-Design Theories and Models/ A New Paradigm of Instructional Theory
- Rinehar, H.,Winston (1957) Modern Sociological Theory in Continuity and Chang. [https://books.google.com.tr/books \(19.05.2018.\)](https://books.google.com.tr/books (19.05.2018.))
- Saygılı, G.,1 Gündüz, M.,Gülsoy, T. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Eğitiminin Daha Çok Nerede Verilmesi Gerektiğine Yönelik Düşüncelerinin Değerlendirilmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.237-252*
- Semerci, Ç. (2015). Hayat Bilgisi Dersi’nde Sevgiyle İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi. 531-544*
- Sidekli, S., Aykırı, K. 6 Kemiksiz, Ö. & Aydın, Y. (2015). Etkinliklerin Öğrencilerin Vefa Değerine İlişkin Farkındalıklarına Etkisi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi 315-334*
- Sözel, M.A., Sel, B. (2015). Dewey’e Göre Ahlak ve Değer Eğitimi: Faydacı Ahlaka Eleştiriler. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi 173-188*
- Taner, A., Sarmusak, D. (2011). Sınıf Öğretmenliğinde Okuyan Öğretmen Adaylarının Değer Yargılarının Betimlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. 157-158*
- Tok, M., Bostanoğlu, O. (2015). Hoşgörü Değerinin Kazandırılmasıyla Var Olan Önyargıların Azaltılması. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve*

- Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi* 595-622
- Topkaya, Y., Tokcan, H. & Coşkun, K. & Uyaniker, A. & Sancak, Y. (2011). 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Programın Belirlediği Değerlerin Yansıma Düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy üniversitesi eğitim fakültesi 20. Ulusal eğitim Bilimleri kurultayı Bildirgesi*
- Ulusoy, K., Dilmaç, B. (2016). Değerler Eğitimi. *Pegem Akademi*.
- Uzunkol, E. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Saygı ve Sorumluluk Değerlerinin Öğretimine İlişkin Oluşturdukları Etkinliklerin Değerlendirilmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi* 1415-1438.
- Ülker, M., Dombaylı, M.A. (2015). Değer Eğitiminin Durumsallık Boyutu. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi* 115-132
- Ünal, F., Er, H., Gürel, D. (2015). Hoşgörü Değerine Yönelik Etkinliğin Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi* 303-314
- Venkataiah, N. (2007) Values Education. <https://books.google.com.tr/books> (20.05.2018).
- Yakar, A., Yakar, P. (2015) İstasyon Tekniğine Dayalı Değerler Eğitimi Uygulaması: Hoşgörü İstasyonları. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi* 1399-1414.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi Genel Bir Bakış. *Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretimi Anabilim Dalı*.
- Yıldırım, A., Şimşek H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Seçkin* 129(1).
- Yılmaz, K. (2015). Değerler Eğitimi Üzerine Düşünceler: Araştırmaların Bütünleştirilmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi* 81(1), 79-100
- Yiğittir, S., Öcal, A. (2011). Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 13 (20): 117-124.